

НЕЗВИЧАЙНИЙ ЗАЛІТ РОЖЕВИХ ПЕЛІКАНІВ (*PELECANUS ONOCROTALUS*) НА КАНІВЩИНУ

В.М. Грищенко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, ННЦ «Інститут біології», Канівський природний заповідник;
вул. Шевченка, 108, м. Канів, 19000, Черкаська обл., Україна
National Taras Shevchenko University of Kyiv, Institute of Biology, Kaniv Nature Reserve; Shevchenko str. 108, Kaniv, 19000, Ukraine
✉ vgrishchenko@mail.ru

An unusual vagrant of White Pelicans (*Pelecanus onocrotalus*) in Kaniv district (central Ukraine). - V.N. Grishchenko. - **Berkut. 23 (1). 2014.** - Seven young birds were observed on a bank of the Dnieper in the town of Kaniv (49.45 N, 31.29 E) early morning on 25.11.2014. They rested on sand near the water. A weakened young White Pelican was found on a field near the village of Liplyave in Kaniv district on 27.11. An other young weakened bird has been caught on the Kremenchuk reservoir near the village of Sokirna (not far from Cherkasy) some earlier. Birds stayed up to frosts that have begun in the third decade of November. Such timing of departure is very late for pelicans. [Ukrainian].

Key words: fauna, Dnieper, migration, departure.

Сім молодих птахів, які відпочивали на березі Дніпра, знайшли в Каневі вранці 25.11.2014 р. 27.11 знесиленого молодого пелікана підібрали на полі біля с. Ліпляве Канівського району. Раніше ще один знесилений молодий птах був знайдений на Кременчуцькому водосховищі біля с. Сокирне вище Черкас. Птахи затрималися до морозів, що почалися у третій декаді листопада.

Ключові слова: фауна, Дніпро, міграція, відліт.

В Європі рожевий пелікан (*Pelecanus onocrotalus*) гніздиться спорадично й лише на південному сході – у Греції, Македонії, румунській частині дельти Дунаю, на півдні України – в Чорноморському біосферному заповіднику та на Лебединих островах, у долині Манича в Росії (Казаков и др., 2004; Жмуд, 2009; Мацына, 2011). Чисельність в Україні останнім часом зростає (Жмуд, 2009). Проте ці птахи схильні до далеких кочівель, тому їх зальоти відмічалися в багатьох країнах аж до Північної Європи (Bauer, Glutz von Blotzheim, 1966; Cramp, Simmons, 1977; Tomiałojć, Stawarczyk, 2003). В європейській частині Росії залітних пеліканів зустрічали на північ до Ленінградської й Кіровської областей (Судиловская, 1951; Мацына, 2011). В Україні вони також спостерігалися в різних регіонах – від заходу до північного сходу (Страутман, 1963; Смогоржевський, 1979; Грабар, 1997; Надточий, 2003; Кныш, 2004; Драган, 2005; Скільський та ін., 2007, 2014 та ін.).

На Канівщині рожевий пелікан раніше відмічався лише раз: 26.07.2003 р. дорослий птах тримався серед мартинів і крячків на піщаній косі Дніпра нижче Канева (Грищенко та ін., 2003).

Незвичайний масовий заліт пеліканів спостерігався пізньої осені 2014 р. Рано вранці 25.11 жителька м. Канева Л. Некраса побачила на березі Дніпра в місті зграю з 7 птахів. Вони спали на піску біля води. Пеліканів удалося сфотографувати на смартфон. При наближенні людини птахи злетіли і сіли на воду поодаль. Фотографії були викладені у Фейсбуці¹, повідомлення про цю подію з'явилися і на новинарних сайтах². Л. Некраса повідомила про зустріч адміністрацію Канівського природного заповідника, вислала електронною поштою фотографії. Ми одразу ж проїхали на автомобілі вздовж Дніпра до нижньої частини Канівського водосховища, але ніде пеліканів не було. Очевидно, вони, переночувавши, одразу ж полетіли далі. Судячи з фотографій, це були молоді рожеві пелікани.

¹ <https://www.facebook.com/larisa.nekrasa/posts/752102014866302>

² <http://ck.ridna.ua/2014/11/25/dnipro-bilya-kaneva-okupuvaly-pelikany-foto/>

Дивує вибір птахами місця відпочинку – берег практично в центрі міста, неподалік від багатоповерхових будинків. Тут постійно бувають люди. Не дивно, що пеліканів потривожили, як тільки розвиднілося. При цьому неподалік посеред Дніпра є острівцець із великими піщаними косами, де вони почувалися б значно спокійніше. Нижче по течії – взагалі великі острови із внутрішніми затоками. Схоже, що птахи прилетіли пізно ввечері і вже не мали часу на вибір оптимального місця для ночівлі.

На цьому історія не закінчилася. 27.11 знесиленого пелікана підібрали на зораному полі (!) біля с. Ліпляве Канівського району³. Його передали до Черкаського зоопарку. Там уже був один птах, якого невдовзі до цього знайшли біля с. Сокирне на Кременчуцькому водосховищі трохи вище Черкас. По опублікованих фотографіях³ видно, що це також молоді рожеві пелікани, як і ті птахи, що з'явилися в Каневі. Але чи вони були з однієї з ними групи – невідомо.

Очевидно, пелікани трималися на Канівському чи Київському водосховищах, або на риборозплідних ставках десь у Придніпров'ї. Покинути облюбовані місця їх змусили лише холоди, що наступали. У третій декаді листопада вже стояли невеликі морози, ставки й мілководні частини водосховищ поступово вкривалися кригою. Вранці 25.11 температура була –4 °С. Такі строки відльоту дуже пізні для пеліканів. На півдні України вони іноді можуть затримуватися до початку зими (Стойловский, 2000; Костин, Тарина, 2002; Бескаравайный, 2012), але й там це буває рідко. Для середнього ж Дніпра це поки що унікальний випадок.

ЛІТЕРАТУРА

- Бескаравайный М.М. (2012): Птицы Крымского полуострова. Симферополь: Бизнес-Информ. 1-336.
Грабар А. (1997): Птицы Подкарпатской Руси (Avifauna Carpathorossica). - Беркут. 6 (1-2): 91-102.

³ <http://ck.ridna.ua/2014/11/27/na-kanivschyni-vryatuvaly-pelikana-foto-video/>



- Грищенко В.М., Лопарев С.О., Гаврилук М.Н., Яблонівська-Грищенко Є.Д. (2003): Нові дані про рідкісних та залітних птахів Канівського заповідника та його околиць. - Роль природно-заповідних територій у підтриманні біорізноманіття. (Мат-ли конфер., присвяч. 80-річчю Канівського природного заповідника, м. Канів, 9–11 вересня 2003 р.). Канів. 209-211.
- Драган М.Я. (2005): Орнітологічні спостереження. Пелікан рожевий. - Беркут. 14 (1): 55.
- Жмуд М.Є. (2009): Пелікан рожевий. - Червона книга України. Тваринний світ. Київ: Глобалконсалтинг. 398.
- Казаков Б.А., Ломадзе Н.Х., Белик В.П. и др. (2004): Птицы Северного Кавказа. Ростов-на-Дону. 1: 1-398.
- Кныш Н.П. (2004): Залеты пеликанов на Сумщину. - Беркут. 13 (2): 297-298.
- Костин С.Ю., Тарина Н.А. (2002): Редкие птицы заповедника «Лебяжий острова» и прилегающих территорий. - Бранта. 5: 113-128.
- Мацьна Е.Л. (2011): Розовый пеликан. - Птицы России и сопредельных регионов. Пеликанообразные, Аистообразные, Фламингообразные. М.: КМК. 12-24.
- Надточий А.С. (2003): Залет розового пеликана в Харьковскую область. - Птицы бас. Северского Донца. Харьков. 8: 117.
- Скільський І.В., Годованець Б.Й., Бучко В.В., Смірнов Н.А., Атаманюк М.С., Мелешук Л.І. (2014): Знахідки птахів із Червоної книги України в Чернівецькій області та на прилеглих територіях. Повідомлення 1. - Авіфауна України. 5: 1-5.
- Скільський І.В., Хлус Л.М., Череватов В.Ф., Смірнов Н.А., Чередарик М.І., Худий О.І., Мелешук Л.І. (2007): Червона книга Буковини. Тваринний світ. Чернівці: ДрукАрт. 2 (1): 1-260.
- Смогоржевський Л.О. (1979): Фауна України. 5. Птахи. 1: 1-188.
- Стойловский В.П. (2000): Птицы озера Кагул. - Бранта. 3: 78-86.
- Страутман Ф.И. (1963): Птицы западных областей УССР. Львов: ЛГУ. 1: 1-200.
- Судилова А.М. (1951): Отряд веслоногие. - Птицы Советского Союза. М.: Сов. наука. 1: 13-69.
- Bauer K.M., Glutz von Blotzheim U.N. (1966): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Frankfurt am Main. 1: 1-483.
- Cramp S., Simmons K. (1977): Birds of Europe, the Middle East and North Africa. Vol. 1. Ostrich to Ducks. Oxford Univ. Press. 1-722.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. (2003): Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Wrocław: "pro Natura". 1: 1-439.